

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР

1 СОН, 4 ЖИЛД

ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ

НОМЕР 1, ВЫПУСК 4

INNOVATIONS IN ECONOMY

VOLUME 4, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

**ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР
ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ
INNOVATIONS IN ECONOMY
№ 1 (2021) DOI:<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2021-1>**

**Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:**

Гулямов Сайдахрар Саидахмедович
Академик

**Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:**

Вохидова Мехри Хасановна
Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа
доктори

**"Иқтисодиётда инновация" журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
Международный редакционный совет журнала "Инновация в экономике"
International Editorial Board of the Journal of Innovation in Economics**

08.00.01 - Иқтисодиёт назарияси / Экономическая теория / Economic theory

Назаров Ш.Х. - и.ф.д.
Гафуров У.В. - и.ф.д., профессор
Мустафакулов Ш. И. - и.ф.д., доцент
Сайфуллаева М.
Маматкулов И.А.

Nanuli Khizanishvili - Doctor of Economic Sciences, Tbilisi Iv. Javakhishvili State University. Faculty of Economics
Екатерина Геннадьевна Господарик - к.э.н., доцент, заведующая кафедрой аналитической экономики и эконометрики экономического факультета БГУ

08.00.02-Макроиқтисодиёт / Макроэкономика / Macroeconomics

Салимов Б. Т. - и.ф.д., профессор,
Назаров Ш. Х. - и.ф.д.
Худайназаров А.К. - и.ф.д.
Худойкулов С. К. - и.ф.н. доцент,
Валиев Б. - PhD.
Сафарова Н.Н.

Зубитапшвили Тамар - доктор туристических наук, Телавский государственный университет, Грузия

08.00.07-Молия. Бухгалтерия ҳисоби. / Финансы. Бухгалтерский учет/ Finance. Accounting

Жиянова Н.Э. - и.ф.н., доц.

08.00.09-Ҷаҳон иқтисодиёти / Мировая экономика / World economy

Мурадова Х.М. - и.ф.д., профессор
Шарифхўжаев Ш.О. - и.ф.д.

Сардор Азам - и.ф.д.
Вохидова М.Х. - PhD.

**08.00.10-Демография. Мехнат иқтисодиёти / Демография. Экономика труда /
Demography. Labor Economics. 08.00.13-Менежмент / Менеджмент / Management**

Гулямов С.С. - академик
Умурзаков Б.Х. - и.ф.д., профессор,
Каршиев М.Э.

Маматкулов И.
Ғойипназаров С.Б. - PhD
Кадилова З.А. - PhD

Саҳифаловчи: Абдулазиз Мухаммадиев

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улицы Амира Темура пр. 1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editarial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1.Хайдаров Зоҳир СОЗДАНИЕ МЕХАНИЗМА ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ДЛЯ БАНКОВСКОЙ СФЕРЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ	4
2.Абидов Абдужаббор Абдухамидович ЯШАШ ДАРАЖАСИНИ АНИҚЛАШ МОДЕЛИНИ ЯРАТИШ МУАММОЛАРИ.....	9
3.Халимжонов Дилшод Эргашбекович, Абдувоҳидов Акмал Абдулазизович ЎЗБЕКИСТОНДА ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИТОРЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ: МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР	15
4.Ирматов Афзал Ҳикматуллаевич ЖАҲОНДА ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ: ЎЗБЕКИСТОННИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ЮКСАЛИШИНING КОНЦЕПТУАЛ ОМИЛ	24
5.Nigora Maxmasobirova YEVROPA AGROSANOAT KLASSTERLARINING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI VA ULARNING MINTAQAVIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI	30
6.Азизкулов Бахтиёр Хушвактович, Сиддиқов Аскар Ахрорович КЛАСТЕР ЁНДОШУВИ АСОСИДА АГРОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШ ХУСУСИЯТЛАРИНИ БАҲОЛАШ	40
7.Нурмухаммидова Мухтабар Хасановна, Мамажоновна Саида Ваҳобжоновна, Бекмухаммедова Барно Ўктамовна ИҚТИСОДИЁТДА ГОЛЛАНД КАСАЛЛИГИНИНГ НАМОЁН БЎЛИШ ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ ВА ОМИЛЛАРИ.....	49
8.Каримова Азиза Маҳмадризоевна НЕОБХОДИМОСТЬ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КРЕДИТНОЙ ПОДДЕРЖКИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ СФЕРЫ ТУРИЗМА	56
9.Уразматов Жонибек Мусурманович ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИНИ УНДИРИШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ	63
10.Муминова Наргиза Махсуджоновна ТЎҚИМАЧИЛИК МАҲСУЛОТЛАРИГА ТАЛАБНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ХАЛҚАРО МАРКЕТИНГ ТАМОЙИЛЛАРИ.....	70
11.Рахматов Камолитдин Ўралович, Абдувоҳидов Акмал Абдулазизович ПАНДЕМИЯ ВА ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВРЛАРДА ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА ИМКОНияТЛАРИ	77
12.Бердиев Жасур Кулдошевич СОВРЕМЕННЫЕ СТИЛИ УПРАВЛЕНИЯ ГОСТИНИЧНЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ.....	84

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ INNOVATIONS IN ECONOMY

Nigora Maxmasobirova
TDSHU tayanch doktoranti
m_nigora93@mail.ru

YEVROPA AGROSANOAT KLASSTERLARINING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI VA ULARNING MINTAQAVIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI

For citation: Nigora Makhmasobirova. FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN AGRICULTURAL CLUSTERS AND THEIR IMPORTANCE IN THE REGIONAL ECONOMY. Journal of innovations in economy. 2021. Vol. 4, Issue 1. (30-39) pp.

 DOI 10.26739/2181-9491-2021-1-5

ANNOTATSIYA

Maqolada Yevropada agrosanoat klasterlarining rivojlanish xususiyatlari va mintaqaviy ahamiyati Fransiya va Ispaniya agrosanoat klasterlari misolida ochib berilgan. Xususan, Fransiyaning Vegopolys klasteri, Agri Sud-Ouest Innovatsion klasteri, Burgundi vino klasteri, Ispaniyaning Kataloniya mintaqasi agrosanoat klasterlaridan Femac qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish vositalari klasteri faoliyatiga nazar tashlangan.

Kalit so'zlar: agrosanoat, agrosanoat klasterlari, mintaqaviy raqobatbardoshlik, Vegopolys klasteri, Agri Sud-Ouest Innovatsion klasteri, Burgundi vino klasteri, Femac qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish vositalari klasteri.

Nigora Makhmasobirova
PhD researcher of TSUOS
m_nigora93@mail.ru

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN AGRICULTURAL CLUSTERS AND THEIR IMPORTANCE IN THE REGIONAL ECONOMY

ABSTRACT

The article describes the development characteristics and regional significance of agro-industrial clusters in Europe on the example of French and Spanish agro-industrial clusters. In particular, were investigated the activities of the Vegopolys cluster, the Agri Sud-Owest Innovation cluster, the Burgundy wine cluster in France, and Femac, the Catalan Cluster of agricultural production means in Spain.

Keywords: agro-industry, agro-industrial clusters, regional competitiveness, Vegopolys cluster, Agri Sud-Owest Innovation cluster, Burgundy wine cluster, Femac Catalan Cluster of agricultural production means.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЕВРОПЕЙСКИХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КЛАСТЕРОВ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

АННОТАЦИЯ

В статье описаны особенности развития и региональное значение агропромышленных кластеров в Европе на примере агропромышленных кластеров Франции и Испании. В частности, была исследована деятельность кластера Vegepolys, инновационного кластера Agri Sud-Owest, винного кластера Бургундии во Франции и Femac, каталонский кластер средств сельскохозяйственного производства в Испании.

Ключевые слова: агропромышленность, агропромышленные кластеры, региональная конкурентоспособность, кластер Vegepolys, инновационный кластер Agri Sud-Owest, винный кластер Бургундии, каталонский кластер средств сельскохозяйственного производства Femac.

Kirish

Bugungi kunda qishloq xo'jaligini klasterlashtirish dunyoning ko'pgina mamlakatlarida keng tarqalgan bo'lib, agrosanoat klasterlari yuqori iqtisodiy samaradorlikka egaligi tufayli mintaqaviy rivojlanishning muhim elementiga aylanmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiyotni klasterlashtirish ishlab chiqarish salohiyatini va samaradorligini, milliy raqobatbardoshlikni oshirishga imkon berib, klasterlar korxonalar innovatsion rivojlanishining muhim yo'nalishidan biriga aylangandir [1]. Albatta qishloq xo'jali ham bu islohotlardan chetda qolmadi va odatda hukumat tashabbusi yoki to'g'ridan-to'g'ri yordami orqali tashkil etiladigan [2] agrosanoat klasterlari Yevropaning ko'pgina mamlakatlarida yaxshi rivojlangan. Xususan, firmalararo hamkorlikni davlat tomonidan rag'batlantirilishi natijasida Norvegiyada dengiz mahsulotlari klasteri, Finlandiyada o'rmonchilik klasteri hamda Buyuk Britaniyada biotexnologiyalar klasterlari vujudga kelgan bo'lsa, Daniya sut mahsulotlari klasteri, Shvetsariya pishloq klasteri, Fransiyaning vino-konyak klasterlari yuqori raqobatbardoshlikka ega klasterlar sifatida e'tirof etiladi [3]. Ta'kidlash lozimki, Yevropa mamlakatlarida klasterlar avvaliga ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasi sifatida tashkil topgan va yillar davomida rivojlanib, umumiy ishlab chiqarish markaziga aylangan. Aynan klasterlar natijasida kichik agrosanoat firmalari birlashish va yirik transmilliy kompaniyalarga qarshi kurashish, yangi bozorlar va mahsulotlarni o'zlashtirish, logistika, marketing xarajatlarini kamaytirish va umumiy manfaatlarini birlashgan holda himoya qilishga erishdi. Bugungi kunda esa, agrosanoat klasterlari agrosanoat tarmog'ining samaradorligini oshirish, aholi bandligi ta'minlash, resurslarni samarali taqsimlash, mintaqaviy qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirish hamda qishloq xo'jaligiga innovatsiyalarni keng joriy etishda muhim instrumentlardan biriga aylangandir. Bu o'rinda esa, Yevropa agrosanoat klasterining xususiyatlarini o'rganish tadqiqot uchun dolzarb mavzulardan sanaladi.

Mavzuning o'rganilganlik darajasi

Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda iqtisodiy klasterlarni shakllantirish masalalari muhim o'rin egallaydi. Iqtisodiy klasterlarning mohiyatini o'rganish XX asrning dastlabki yillarida boshlangan bo'lib, klasterlarning mohiyati, xususiyatlarini, shuningdek, agro klasterlarning iqtisodiy ahamiyatini chel el iqtisodchilaridan M.Porter, S.Ketels, Ö.Sölvell, T.Altenburg, Lagnevik, Sjöholm, Lareke va Östberg, Hauknes, Bertolini va Giovannetti boshqalar chuqur o'rgangan [4]. Yeropada agrosanoat klasterlarining vujudga kelishi va rivojlanish xususiyatlari shuningdek, Molema Marijn, Segers Yves, Karel Erwin (2016), Sedobinsev D., Matveyeva O., Sorokina L. (2014), L.Ping. K.Waldemar (2011), Sloniec Jolanta, Sáez Zaragoza Patrocinio, Lajara Marco Bartolome (2016), R.Ramon (2016) ishlarida, OECDning 2007-yilda chop etilgan "Competitive regional clusters: national policy approaches" nomli tadqiqotida hamda Yevropa Klaster Observatoriyasining ilmiy-tahliliy ishlarida keng o'rganilgandir.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada analiz, sintez, empirik tahlil, tarixiy metodlardan foydalanilgan bo'lib, mavzuni kengroq yoritish maqsadida avvaliga Yevropada qishloq xo'jaligining rivojlanish darajasi tahlil qilingan. So'ngra Yevropa agrosanoat klasterlarining mamlakatlar bo'ylab joylashuvi ko'rib chiqilib, Fransiya

va Ispaniya agrosanoat klasterining vujudga kelishi va rivojlanishi xususiyatlari yoritilgandir.

Tahlil va natijalar

Yevropada qishloq xo'jaligi

Yevropa tabiiy boyliklari va yer sharoitlari tufayli global agrosanoatda muhim rol o'ynovchi mintaqalardan biri sanaladi. Yevropada agrosanoat 1850-yillardan rivojlana boshlagan [5] va bugungi kunda agrosanoat tarmog'i an'anaviy ravishda qishloq xo'jaligi, baliqchilik va akvakultura hamda o'rmonchilikka bo'linadi [6]. Yevropa Ittifoqida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish asosan kichik fermer xo'jaliklari tomonidan amalga oshirilib, dehqonchilik, oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash va tegishli chakana savdo va xizmatlarda 44 mln.kishi band sanaladi [7]. Qishloq xo'jaligi mashinasozligi tarmog'i esa 7245 ta sanoat korxonalarini o'z ichiga olib, unda 173 mingdan ortiq kishi banddir. Yevropa mamlakatlari hissasiga jahon agromashinasozlik eksportining 64 foizi, importining 54 foizi to'g'ri kelib, 2018-yilda tarmoqning tashqi savdo balansi 4 mlrd. yevroni tashkil etdi [8].

2018-yilda qishloq xo'jaligi Yevropa Ittifoqining YaIMga 176,9 mlrd. yevro miqdorida (1,1 foiz) hissa qo'shdi va agrosanoat tarmog'i tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlarning umumiy qiymati 434,3 mlrd. yevroni, qishloq xo'jaligining yalpi qo'shilgan qiymati, ya'ni qishloq xo'jaligining birlamchi sektori ishlab chiqargan har bir mahsulot qiymati va ishlab chiqarish jarayonida ishlatiladigan xizmatlar va tovarlar qiymati o'rtasidagi farq esa 181,7 mlrd. yevroni tashkil etdi [9]. 2018-yilda Yevropa Ittifoqi agrosanoat ishlab chiqarish umumiy hajmining taxminan yarmi (51,8%) dehqonchilik (224,9 mmlrd. yevro) hissasiga tog'ri keldi hamda dehqonchilikning sabzavotchilik va bog'dorchilik, donli mahsulotlar yetishtirish sohalarini yetakchilik qildi. Agrosanoatning keyingi muhim tarmog'i (39,6%) chorvachilik bo'lib, 2018-yilda 172,0 mlrd. yevro miqdoridagi chorvachilik mahsulotlari yaratildi va chorvachilikda asosiy o'rirlarni sut ishlab chiqarish va cho'chqachilik egalladi. Shu yili qishloq xo'jaligiga xizmat ko'rsatish (20,8 mlrd. yevro) va ikkilamchi faoliyat turlari (16,6 mlrd. yevro) hissasiga agrosanoat ishlab chiqarish hajmining 8,6% to'g'ri keldi.

Bugungi kunda Yevropa mamlakatlarida organik qishloq xo'jaligini rivojlantirish, qishloq xo'jaligiga raqamli texnologiyalarni jalb etish, bu sohada ITTKIn ko'paytirish, agrar sohani rivojlantirishda atrof-muhitni asrash konsepsiyaga va umuman barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishga katta e'tibor berilmoqda. Buning bir nechta sabablari bo'lib, birinchidan, agrosanoat majmui qishloq jamoasining asosini tashkil etib (YeI ning 55 foiz aholisi qishloq joylarida yashaydi [7]), unga bir qator tarmoqlar (mashinasozlik, veterenariya, dehqonchilik, oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash, qadoqlash va transport korxonalari kabilar) bog'liqdir; ikkinchidan, qishloq xo'jaligi xavfsiz, sifatli oziq-ovqat mahsulotlarini barqaror yetkazib berish, landshaft va bio xilma-xillikni saqlash, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shuningdek, statistik ma'lumotlarga qaraganda, agrosanoatda ishlab chiqarish jarayonida ishlatilgan tovarlar va xizmatlar narxiga sarflangan har bir yevro uchun yaratilgan qo'shimcha qiymat (oralik iste'mol) 2017-yilda 0.77 yevroni, 2018-yilda esa 0.72 yevroni tashkil etdi [10]. Bu esa Yevropa Ittifoqida CAP (Common Agricultural Policy, Umumiy qishloq xo'jaligi siyosati)ni rivojlantirish zaruriyatini ko'rsatadi va agrosanoat klasterlari mazkur jarayonda muhim rol o'ynashini ta'kidlash mumkindir.

Yevropa agrosanoat klasterlari

Yevropa mamlakatlarida iqtisodiyotni klasterli rivojlantirish yondoshuvi o'tgan asrning 90-yillaridan boshlab keng qo'llanila boshlagan va YeI Klaster Observatoriyasi ma'lumotlariga ko'ra bugungi kunda mintaqada 3 mingdan ortiq klasterlar mavjud hamda ularda ishchi kuchining deyarli 46 foizi banddir [11]. Umuman olganda, Yevropa Ittifoqida klaster deganda "bir-biriga yaqin joylashgan hamda ixtisoslashtirilgan xizmat resurslari, yetkazib beruvchilar, ekspertiza va ko'nikmalarni rivojlantirish uchun yetarli darajaga ko'tarilgan firmalar, o'zaro bog'liq iqtisodiy aktorlar va institutlar guruhi tushuniladi [12]. Yevropa Ittifoqining qishloq xo'jaligi klasterlari turli hisob-kitoblarga ko'ra Yevropa qishloq xo'jaligi bozorining 15-20 foizini nazorat qiladi hamda Yevropadagi mavjud klasterlarning 11,5 foizi agrosanoat tarmog'ida faoliyat olib borib, 4,5 mln. kishini ish bilan ta'minlaydi [13]. Misol uchun, birgina Daniya oziq-ovqat klasteri hissasiga mamlakat oziq-ovqat sanoati aylanmasining 75 foizi tog'ri keladi [14]. Yevropa Klaster Observatoriyasining tasnifiga ko'ra, qishloq xo'jaligi klasterlari quyidagi kichik sektorlar bo'yicha guruhlangan [15]:

- qishloq xo'jaligi mashinasozligi;
- Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish (ekinlar, chorvachilik mahsulotlari, urug'lar, yog'lar, shakar, alkohol, uzum va mevalardan vino, boshqa ichimliklar);
- qishloq xo'jaligi texnologiyasi.

Quyidagi jadvalda Yevropa Klaster Observatoriyasi ma'lumotlariga ko'ra Yevropagi agrosanoat

klasteri ro'yxati berilgan bo'lib, ular qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va agro xizmatlar klasterlari, baliqchilik va baliq mahsulotlari klasterlari, oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash va ishlab chiqarish klasterlari, o'rmonchilik va yog'och mahsulotlari klasterlari hamda chorvani qayta ishlash klasterlariga bo'lingan. Jadvaldan ko'rishimiz mumkinki, Fransiya, Ispaniya (Kataloniya), Italiya, Gollandiya, Polsha (Mazowieckie), Germaniya, Latviya (Latviya), Ruminiya (Centru) kabi mamlakatlarda agrosanoat klasterlari yaxshi rivojlangan bo'lib, ularda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va agro xizmatlar klasterlari, oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash va ishlab chiqarish klasterlari, qishloq xo'jaligi mashinasozligi klasterlari yaxshi rivojlangan. Ta'kidlash lozimki, klasterlarning deyarli barchasi difersifikatsiyalashgan bo'lib, faqat agrosanoatning bir yo'nalishida faoliyat olib boradigan klasterlar kam sonli sanaladi (qishloq xo'jaligi, yashil texnologiyalar, tabiiy fanlar, oziq-ovqat va tibbiyot sanoati, egergiyani tejash texnologiyalari tarmoqlari birgalikda faoliyat olib boradi).

1-jadval.

Yevropa agrosanoat klasterlari ro'yxati

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va agro xizmatlar klasterlari			
AE-ROBO-NET (Sloveniya)	Distretto Agroalimentare Regionale - D.A.Re. srl (Italiya, Puglia)	Animaforum - Associação para o Desenvolvimento da Agro-Industria (Portugaliya, Alentejo)	Greenport West-Holland (Niderlandiya, Zuid-Holland)
Aebb - Associação Empresarial da Beira Baixa (Portugaliya, Sentro)	ecoplus. The Business Agency of Lower Austria, Food Cluster (Avstriya, Niederösterreich)	Arctic Smart Rural Community (Finlandiya, Itä-Pohjois –Suomi)	Hippolia cluster (Fransiya)
AEIAERTIC (Ispaniya, La Rioja)	Energy and Biomass Cluster (Moldova)	Asociación Clúster Agroalimentario de Navarra (Ispaniya, Comunidad Foral de Navarra)	VEGEPOLYS VALLEY (Fransiya, Pays de la Loire)
Agri Sud-Ouest Innovation (Fransiya, Midi-Pyrénées)	ETICOM (Asociación Empresarial Eticom, cluster de Economía Digital de Andalucía (Ispaniya, Andalucía)	Association “Cluster for Energy Efficiency” (Serbiya, Vojvodina)	CL.USTER A.GRIFOOD N.AZIONALE - CL.A.N. (Italiya, Lazio)
AgriNet Albania (Albaniya)	eucaap (Serbiya, Sumadija, G'arbiy Serbiya)	ASSOCIATION “HEALTH AND WEALTH” (Ukraina)	Clust-ER Agroalimentare Emilia-Romagna (Italiya, Emilia-Romagna)
Agro ICT Cluster (Vengriya, Közép-Magyarország)	EXTREMADURA ENERGY CLUSTER (CLUSTER ENERGIA) (Ispaniya, Extremadura)	Biobased Delta (Niderlandiya, Noord-Brabant)	Cluster AGRO START UP (Serbiya, Belgrade)
AgroBioAlliance (AgroBioCluster) (Polsha, Mazowieckie)	FEMAC (Ispaniya, Cataluña)	BIODANUBIUS (Ruminiya, București – Ilfov)	Cluster biotecnologic i biomèdic de les Illes Balears (Ispaniya, Illes Balears)
AGROFOOD REGIONAL INOVATIVE CLUSTER (Ruminiya, Centru)	flanders.bio (Belgiya, Prov. Oost-Vlaanderen)	Bioeconomy Cluster (Slovakiya, Západoslovensko)	CLUSTER DE LA MAQUINARIA AGRÍCOLA DE ARAGÓN (Ispaniya, Aragón)
Agrofoodcluster Kharkiv (Ukraina, Prov. Hainaut)	Gebiedscoöperatie Westerkwartier (Niderlandiya, Groningen)	biomastec (Germaniya, Stuttgart)	Cluster FOOD+i (Ispaniya, La Rioja)
AGROPRO Oltenia Cluster (Ruminiya, Sud-Vest Oltenia)	Green Cluster (Kipr, Κύπρος (Kýpros))	BioVale limited (B.Britaniya, Shimoliy Yorkshir)	Cluster Lucano di Bioeconomia (Agenzia Lucana di Sviluppo e di Innovazione in Agricoltura) (Italiya, Basilicata)
AgroTransilvania Cluster (Ruminiya, Nord-Vest)	GREEN ENERGY Romanian Innovative Biomass Cluster (Ruminiya, Centru)	CAT.AL, High Technology Agrifood Lombardy Cluster (Parco Tecnologico Padano) (Italiya, Lombardia)	COEXPHAL, ASOCIACIÓN DE ORGANIZACIONES DE PRODUCTORES DE FRUTAS Y HORTALIZAS DE ALMERÍA (Ispaniya, Andalucía)
Céréales Vallée (Fransiya, Auvergne)	Czech Hemp Cluster (Chexiya, Severovýchod)	Center for organic production Selenča (Serbia, Belgrade)	Croatian Competitiveness Cluster of food-processing sector (Xorvatiya, Hrvatska)
Baliqchilik va baliq mahsulotlari klasterlari			
QUIMER (Fransiya, Nord - Pas-de-Calais)	foodRegio (Germaniya, Schleswig-Holstein)	FEDACOVA (Ispaniya, Comunidad Valenciana)	NCE Seafood (Norvegiya, Vestlandet)

**ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР | ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ |
INNOVATIONS IN ECONOMY**

BRIT'INOV (Fransiya, Bretagne)	FORO MARITIMO VASCO (Ispaniya, País Vasco)	Fine Food Cluster [Menter a Busnes] (B.Britaniya, West Wales, The Valleys)	Pole Mer Bretagne Atlantique (Fransiya, Bretagne)
Cluster de la Acuicultura (Ispaniya, Galicia)	Fórum Oceano - Associação da Economia do Mar (Portugaliya, Norte)	Food Products Quality Cluster (Latviya, Latvija)	The Fisheries and Blue Growth District (Italiya, Sicilia)
CTN - Marine Tecnology Centre (Ispaniya, Región de Murcia)	Iceland Ocean Cluster (Sjavarklasinn) (Islandiya)		VIFU Knowledge centre for Food Innovation (Daniya, Midtjylland)
Oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlash			
AgriFood Capital (Niderlandiya, Noord-Brabant)	Packbridge (Svetsiya, Sydsverige)	Food-Processing Initiative e.V. (Germaniya, Detmold)	Vitagora (Fransiya, Bourgogne)
AINIA (Ispaniya, Comunidad Valenciana)	PharmAgora Quality of Life Cluster (vengriya, Közép-Dunántúl)	food.net:z – Lebensmittelnetzwerk Rhein-Neckar e.V. (Germaniya, Karlsruhe)	VALORIAL (Fransiya, Bretagne)
AMEC (Ispaniya, Cataluña)	Photonics Bretagne (Fransiya, Bretagne)	FOODSERVICE CLUSTER Associació del Foodservice Català (Ispaniya, Cataluña)	Ukrainian Organic Cluster (Ukraina)
Asociación Clúster Alimentario de Galicia (Ispaniya, Galicia)	Skanefoodinnovationnetwork (Shvetsiya, Sydsverige)	FoodValleyNL (Niderlandiya, Gelderland)	TERRALIA - FOOD, WELLNESS, NATURAL PRODUCTS (Fransiya, Provence-Alpes-Côte d'Azur)
Asociación de Investigación de Industrias Cárnicas del Principado de Asturias (ASINCAR) (Ispaniya, Principado de Asturias)	SMART food cluster (Litva, Lietuva)	Industrial Transformation Cluster ain (Ispaniya, Comunidad Foral de Navarra)	Qualimediterranée (Fransiya, Languedoc-Roussillon)
Association Natureef (Polsha, Zachodniopomorskie)	Stichting Water Alliance (Niderlandiya, Friesland (NL))	INNOSKART ICT Cluster (Vengriya, Közép-Dunántúl)	Polo AGRIFOOD - M.I.A.C. Scpa (Italiya, Piemonte)
C.H.I.CO. Cluster of Health, Innovation and Community (Italiya, Lazio)	Subcarpathian Flavours Cluster (Polsha, Podkarpackie)	INNOVACC Associació Catalana d'Innovació del sector carni porcí (Ispaniya, Cataluña)	PARCO AGROALIMENTARE FVG - Agrifood & Bioeconomy Cluster Agency (Italiya, Friuli-Venezia Giulia)
Campania Bioscience - Cluster on Life Sciences (Italiya, Campania)	The Cluster of Tourist Brands of Eastern Poland / Klaster Marek Turystycznych Polski Wschodniej (Polsha, Podlaskie)	Innovative Food Cluster FOOD4GOOD (Polsha, Mazowieckie)	IAR - The French Bioeconomy Cluster (Fransiya, Picardie)
Clubster-NHL (Fransiya, Nord - Pas-de-Calais)	Transylvania Lands Cluster (Ruminiya, Centru)	LATVIAN FOOD BIOECONOMY CLUSTER (Latviya, Latvija)	IND-AGRO-POL (Ruminiya, București – Ilfov)
CLUSTER DE ALIMENTACUÓN DE EUSKADI - BASQUE FOOD CLUSTER (Ispaniya, País Vasco)	Vitartis, Food Industry Cluster of Castilla y León (Ispaniya, Castilla y León)	MACES - Macedonian Cluster for Export of Software and IT Services (Shimoliy Makedoniya, Makedoniya)	INNO'VIN (Fransiya, Aquitaine)
Danish Food Cluster (Daniya, Midtjylland)	Welsh Honey Cluster (B.Britaniya)	MADE - Manufacturing Academy of Denmark (Daniya)	NOVI - Catalan Wine Cluster (Ispaniya, Cataluña)
Flanders' FOOD (Belgiya, Région de Bruxelles-Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest)	Wine and Vine Cluster (Portugaliya, Norte)	Nova CHILD (Fransiya, Pays de la Loire)	ITC Cluster (Sloveniya, Sloveniya)

Food & Drink Wales Drinks Cluster (B.Britaniya, Shropshire, Staffordshire)	Wine Cluster Montenegro (Chernogoriya)	Pack4Food (Belgiya, Prov. Oost-Vlaanderen)	Nutrition Health Longevity (Fransiya, France Nord - Pas-de-Calais)
Food Cluster @Business Upper - OÖ Wirtschaftsagentur GmbH (Avstriya, Oberösterreich)		Wagralim (Belgiya, Prov. Hainaut)	
Oʻrmonchilik va yogʻoch mahsulotlari klasterlari			
Arena skog i Trøndelag (Norvegiya, Trøndelag)	Bulgarian Furniture Cluster (Bolgariya, Югозападен	oly4EmI hosted by Anteja ECG d.o.o. (Sloveniya, Sloveniya)	NATIONAL WOOD PROCESSING CLUSTER (Chexiya, Moravskoslezsko)
AVEBIOM Biomass Spanish Cluster (Ispaniya, Castilla y León)	Cluster da Madeira e o Deseño de Galicia (CMD) (Ispaniya, Galicia)	RO WOOD Regional Wood Cluster (Ruminiya, Centru)	PANNON WOOD AND FURNITURE INDUSTRY ACCREDITED INNOVATION CLUSTER (Vengriya, Nyugat-Dunántúl)
BIOM Biomass Spanish Cluster (Ispaniya, Castilla y León)	Cluster of Bioeconomy & Environment of Western Macedonia (CluBE) (Gretsiya, Western Macedonia)	Tretorget AS (Norvegiya, Hedmark og Oppland)	PRO WOOD Regional Wood Cluster (Ruminiya, Centru)
Croatian Wood Cluster (Xorvatiya, Hrvatska)	Estonian Wooden Houses Cluster (Estoniya, Eesti)	Xylofutur (Fransiya)	Wood Cluster SLAVONIAN OAK (Xorvatiya, Hrvatska)
Czech Pellets Cluster (Chexiya, Střední Čechy)	Georgian Furniture Cluster (Gruziya)	atvian wood construction cluster(Latviya, Latvija)	Wood Industry Cluster (Sloveniya, Sloveniya)
Furniture & Timber Construction Cluster @Business Upper Austria - OÖ Wirtschaftsagentur GmbH (Avstriya, Oberösterreich)			
Chorvani qayta ishlash klasterlari			
Invivolim (Fransiya, Limousin)			

Manba: <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-list> asosida muallif tomonidan tuzildi.

Quyida esa Yevropa agrosanoat klasterlarining xususiyatlarini Fransiya va Ispaniya agrosanoat klasterlari misolida ko'rib chiqamiz.

Fransiya agrosanoat klasterlari

Fransiya Yevropa mamlakatlari ichida agrosanoat klasterlari, xususan oziq-ovqat, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash klasterlari yaxshi rivojlangan mamlakatlardan biri sanaladi. Mamlakatda klaster rivojlanish dasturlari 1963-yilda DATAR, ya'ni Mintaqaviy rejalashtirish va hududiy jozibadorlik bo'yicha idoralararo delegatsiya o'z ishini boshlagandan so'ng shakllandi va natijada, 1995-yilda Hududlarni joylashtirish va rivojlantirish dasturi, 1998-yilda Mahalliy ishlab chiqarish tizimlari tashabbusi hamda 2005-yilda Pôles de compétitivité (raqobatbardosh klasterlar) dasturlari o'z ishini boshladi [16]. Fransiyaning 71 ta raqobatbardosh klasterlarining 18 tasi xalqaro maydonda ham kuchli sanalib [17], Fransiya klasteri tizimi bugungi kunda 150 ta klasterlarni (60 ming korxonalar, 15 ming izdoshlar) birlashtiradi [18].

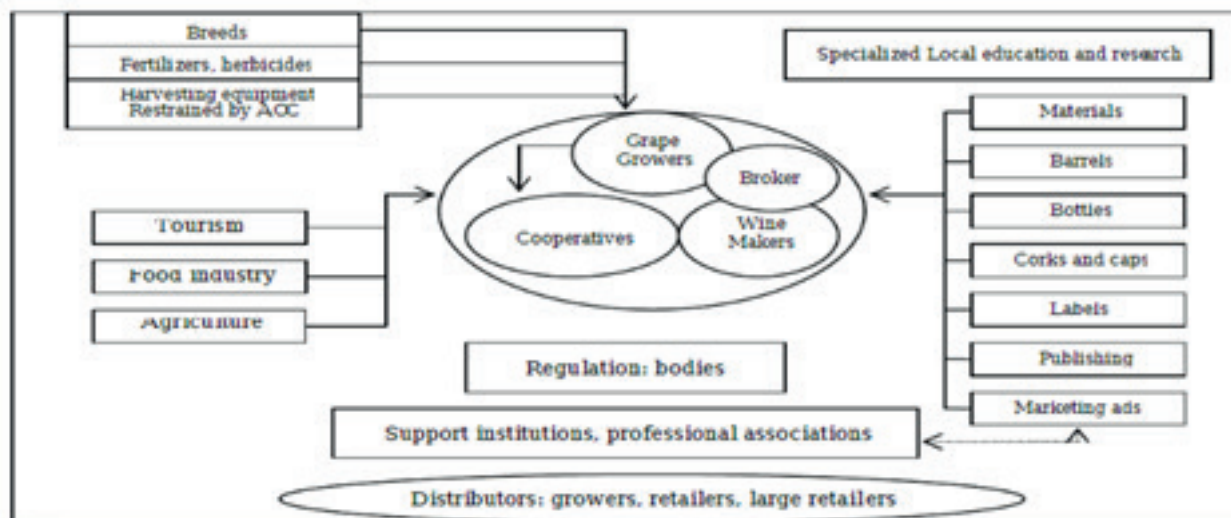
Fransiyada samarador faoliyat ko'rsatayotgan va raqobatbardosh agrosanoat klasterlaridan biri Fransiyaning Vegopolys Valley o'simchilik klasteri sanaladi. Mazkur agrosanoat klasteri 2019-yilda qayta tashkil etilgan bo'lib, 2005-yilda tashkil topgan Vegopolys klasteri hamda Céréales vallée-Nutrivita klasterlarini birlashishi natijasida vujudga kelgan. Klaster qishloq xo'jaligi mahsulotlari va xizmatlari, bionazorat, aniq qishloq xo'jaligi, dehqonchilik va chorvachilik, ovchilik va boshqa xizmat turlari, barqaror qishloq xo'jaligi, dekorativ o'simchilikka ixtisoslashgandir. Klaster Fransiya agrosanoatida muhim o'rin tutuvchi Pays de la Loire provinsiyasida joylashgan. Ushbu mintaqa aholisining 3.7 foizi qishloq xo'jaligida band hisoblanib [19], urug'chilik, bog'dorchilik, sabzavotchilik, manzarali bog'dorchilik, dorivor va xushbo'y o'simliklar, uzumchilik va sidr ishlab chiqarish kabi yuqori qo'shimcha qiymatga ega intensiv o'simlikchilik sohasida 4 mindan ortiq firmalar faoliyat olib boradi [20].

Klaster faoliyati davomida qiymati 2.2 mlrd. yevroga teng 750 dan ortiq innovatsion loyihalarni amalga oshirgan [21]. Klaster doirasida 500 ta firma faoliyat olib borib, ulardan 380 tasini O'KB vakillari (40 tasi start-up loyihalari), 26 tasini yirik korxonalar tashkil etadi. Klaster faoliyatida muhim o'rin tutuvchi aktarlarga yirik korxonalardan Vilmorin, Limagrain, O'KB dan Agrauxine

firmani hamda INRA ilmiy-tadqiqot instituti kiradi. Klasterning ilmiy-tadqiqot salohiyatida Angers, Clermont Ferrand, Nantes universitetlari, Agrocampus Ouest, ESA, AgroSup professional maktablari va 100 dan ortiq laboratoriyalar muhim o'rin egallaydi [22]. Klaster faoliyatining samaradorligini ta'minlashda iqlim va yer sharoitlari bilan bir qatorda mahalliy hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlash ham muhim o'rin tutgandir. Klaster xalqaro doirada Chili, Xitoy, Kolumbiya, Meksika, mintaqaviy doirada esa Italiya, Gollandiya, Portugaliya, Ruminiya, Ispaniya bilan hamda Agri Sud-Ouest innovation, Terralia, Femac, Agrocluster, BIOMASTEC, CREA HYDRO&ENERGY, GREEN CHEMISTRY, GREEN SYNERGY CLUSTER, INBIOM, INNOSKART, AgroTransilvania Cluster, Agrifood Clust-ER, Greenport West-holland, Corporativa Tecnologica de Andalucia klasterlari bilan hamkorlik qiladi [23].

Mamlakatdagi yana bir yirik agrosanoat klasteri Agri Sud-Ouest Innovation klasteri hisoblanadi. Agri Sud-Ouest Innovation klasteri Fransiyaning janubi-g'arbiy mintaqasidagi qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat va bioekonomiya sohaslarida faol bo'lgan 400 dan ortiq xususiy va jamoat a'zolarini birlashtiradi. Klaster 2007-yilda notijorat tashkilot sifatida tashkil etilgan bo'lib, bugungi kunda klasterda 430ta korxonada faoliyat olib borib va ulardan 258 tasi O'KB vakillari sanaladi. Klaster doirasida INRAE, CIRAD ilmiy-tadqiqot institutlari, Montpellier Supagro, Bordeaux Sciences Agro universitetlari, Arterris, InVivo Group, Sygenta kabi firmalar faoliyat olib boradi. Klaster Argentina, Braziliya, Chili, Senegal va AQSHning bir qator klasterlari bilan hamkorlik qiladi va transmilliy darajada Germaniya, Italiya, Ruminiya, Ispaniya agrosanoat tarmoqlari bilan birgalikda ishlaydi [24].

Fransiyada shuningdek vinochilik klasterlari ham rivojlangan bo'lib, vino sanoati mamlakat sanoat ishlab chiqarishining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lmasada, xizmat ko'rsatish, transport va turizm kabi ikkilamchi sanoatning rivojlanishiga imkon beradi. Quyida Burgundi vino klasterining chizmasi berilgan bo'lib, ko'rishimiz mumkinki, Burgundi vino klasteri ham dunyoga mashhur Kaliforniya vinochilik klasteri kabi uzum yetishtiruvchilar, vino ishlab chiqaruvchilar, ikkilamchi tarmoq vakillari, mahalliy hokimiyat organlari, turizm, oziq-ovqat sanoati, NNTlardan iboratdir.

1-rasm Burgundi vino klasteri

Manba: Liu, Ping & Koziol, Waldemar. (2011). The Experience of International Agricultural Clusters and Enlightens for China The Experience of International Agricultural Clusters and Enlightens for China. 10.13140/2.1.4268.2889.

Burgundi Fransiya'dagi eng mashhur vinochilik mintaqasi sanalib, hududning o'ziga xos vinochilik klasteriga aylanishining bir nechta sabablari mavjuddir [25]: uzum yetishtirish va qayta ishlashning o'ziga xos usulining mavjudligi (asosan tabiiy yo'l bilan yetishtiriladi); vino tayyorlashda an'anaviy texnologiyalar bilan bir qatorda zamonaviy ilmiy texnologiyalar ham keng qo'llaniladi; har qanday usul bilan vinoning obro'sini oshirishga intilish, tarqatish kanallarini kengatirish; vinochilikda ilmiy tadqiqotlar olib borilishi. Shuningdek, Burgundi vino maktabi va Burgundi vino kengashi mavjud bo'lib, hukumat tomonidan vinochilik sohasidagi ITTKIlar keng moliyalashtiriladi. Shu bilan bir qatorda standartlashtirilgan boshqaruv qat'iy bo'lib, sifat nazoratiga katta e'tibor beriladi.

Ispaniya agrosanoat klasterlari

Yevropada qishloq xo'jaligi yaxshi rivojlangan va bir nechta agrosanoat klasterlari mavjud mamlakatlardan biri Ispaniya hisoblanadi. Mamlakatning Kataloniya (agrosanoat), Baskoniya [26] (maishiy texnika, mashinasozlik vositalari, avtomobilsozlik, elektronika va axborot texnologiyalari, dengizchilik va energetika) viloyatlarida yirik, rivojlangan klasterlar mavjud bo'lsa, Navarra va Baleares viloyatlarida yangi klasterlar vujudga kelmoqda [27]. Ayniqsa Kataloniya agrosanoat klasterlari, Murcia oziq-ovqat klasteri [29] nafaqat mamlakat, balki butun Yevropa mintaqasining agrosanoat sektorida muhim sanaladi. Mamlakatda klaster tashabbuslari siyosati so'nggi 25 yil davomida olib borilayotgan bo'lsada, ko'pgina klasterlarning vujudga kelishi uzoqroq davrga borib taqaladi (misol uchun Kataloniya zaytun yog'i klasteri 1890 yillardan faol rivojlana boshlagan [30]).

Kataloniyada FEMAC, AMEC, FOODSERVICE CLUSTER, INNOVACC, NOVI kabi qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlash, agromashinasozlik, vinochilik, oziq-ovqat sanoati kabi sohalarda faoliyat olib boradigan klasterlar mavjud bo'lib, mintaqadagi 30 dan ortiq sektorda faoliyat olib boruvchi 30 ta klaster o'zida mingdan dan ortiq korxonalarni, 4000 ming ishchilarni birlashtiradi.

Kataloniyada klasterlarni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash tashabbuslari 1992-yildan boshlangan va klaster siyosatining maqsadi biznes raqobatbardoshligini oshirish hisoblanadi. Kataloniya klasterlarining muvaffaqiyatiga davlat va xususiy sektor hamkorligi, ya'ni tashabbuslar davlat tomonidan ilgari surilganligi va xususiy yetakchilik mavjud sohalarda amalga oshirilganligi sabab bo'ldi. Kataloniya klaster siyosati 4 ta muhim ustunlarga tayanadi [31]:

Xalqaro hamkorlik (xalqaro loyihalarda ishtirok etish, xalqaro maydonda klasterlararo hamkorlikni rivojlantirish);

Klaster dasturlarini doimiy takomillashtirib borish (innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, doimiy yangilanishlar orqali tajribani oshirib borish, davlat va xususiy sektor hamkorligini ta'minlash va sh.k.);

Baholash va faoliyatni yoritish (baholash me'zonini o'rnatish, klaster doirasidagi tadbirlarni yoritish, "World class clusters" dasturi veb-sahifasini olib borish);

Strategik o'zgarishlar va klasterlararo hamkorlik (raqobatbardoshlikning asosi sifatida tarmoqlararo va klasterlararo strategik o'zgarishlarni amalga oshirish; grantlar ajratish).

Shuningdek, mintaqada 2013-yildan buyon Kataloniya Klaster dasturi ham olib borilib, dastur mintaq klasterlariga strategik murabbiylik qilish, internatsionalizatsiyani qo'llab-quvvatlash, salohiyatni oshirish, strategik yangilanishni qo'llab-quvvatlash, networkingni yo'lga qo'yish va hamkorlik maydonini yaratishga imkon beradi. Bugungi kunda dasturga 29 ta klaster (2.200 firmalar, 309 ming ishchilar) a'zodir. Oziq-ovqat sanoati bo'yicha Kataloniya Klaster dasturiga AINS (Ovatlanish va sog'liqni saqlash), CATALONIA GOURMET (gastronomik), FOODSERVICE CLUSTER, INNOVACC (cho'chqa go'shti klasteri), INNOVI (Vino klasteri) kabi klasterlar kiradi [16].

Kataloniyaning rivojlangan klasterlaridan sanaluvchi FEMAC Kataloniya qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish vositalari, agromashinasozligi klasteri hisoblanadi. Mintaqada qishloq xo'jaligi mashinasozligi sanoati o'tgan asrning 60-yillardan boshlab rivojlana boshlagan. 1996-yilda Lleida provinsiyasining viloyat kengashi va Kataloniya hukumatining sanoat va savdo boshqarmasi ko'magida dastlabki kooperatsion tashabbuslar boshlangan bo'lsa. 1998-yilda yetkazib beruvchilar, muhandislar, savdo tashkilotlari, universitetlar, ilmiy markazlar va kichik biznesni qo'llab-quvvatlovchi davlat idoralari birlashtiruvchi qishloq xo'jaligi texnikasi ishlab chiqaruvchilari va eksportchilari assotsiatsiyasi tashkil etilgan [34]. Bugungi kunda esa klaster doirasida 52 firma faoliyat olib borib, ulardan 37 tasi O'KB vakillaridir. 2 ta yirik korxona va 6 ta ilmiy-tadqiqot institutlari klaster faoliyatida yadro vazifasini bajaradi. Klasterning maqsadi Kataloniya qishloq xo'jaligining raqobatbardoshligini oshirish bo'lib, bunda hamkorlik, innovatsiya va internatsionalizatsiyaga urg'u beriladi. Klaster doirasida ishlab chiqarilgan agrosanoat mahsulotlarining eskporti 39-85% tashkil etadi [32].

Xulosa va takliflar

Xulosa sifatida aytish mumkinki, Yevropa Ittifoqida klasterlar agrosanoat majmuasining raqobatbardoshligini oshirish va innovativligini ta'minlash instrumenti sifatida keng qo'llanilib, agroklastlar milliy va transmilliy darajada qishloq xo'jaligining barqarorligini, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, atrof-muhit va iqlim o'zgarishlariga moslashishda muhim o'rin tutadi. Yevropa mamlakatlarida klasterlarning vujudga kelishi va rivojlanishida davlat-xususiy sektor

sherikchiligi muhim rol o'ynagandir. Mintaqaning agrosanoat klasterlari rivojlangan mamlakatlariga Fransiya (Luara vodiysi, Burgundi, janubi-g'arbiy viloyatlar), Ispaniya (Kataloniya, Baskoniya viloyatlari), Ruminiya (Centru viloyati), Polsha (Lyublin viloyati), (Gollandiya (gulchilik), Daniya (oziq-ovqat sanoati), Norvegiya (o'rmonchilik), Germaniya (qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash) kabi mamlakatlarni kiritish mumkindir. Yevropa Ittifoqining qishloq xo'jalik klasterlari turli xil hisob-kitoblarga ko'ra Yevropa qishloq xo'jaligi bozorining 15-20 foizini nazorat qiladi hamda Yevropadagi mavjud klasterlarning 11,5 foizi agrosanoat tarmog'ida faoliyat olib borib, 4,5 mln. kishini ish bilan ta'minlaydi.

Ko'rib chiqilgan mamlakatlar yuzasidan xulosa qiladigan bo'lsak, ta'kidlash mumkinki, Fransiya Yevropa mamlakatlari ichida agrosanoat, xususan, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, oziq-ovqat klasterlari rivojlanganligi bilan yetakchilik qiladi. Mamlakatda klasterlar, ya'ni raqobatbardoshlik polyuslarining rivojlanishida boshqa mamlakatlardan farqli o'laroq davlatning roli kuchli bo'lib, mamlakatda "dirijlerlik" klaster boshqaruvi amal qiladi. Maqolada tahlil qilingan agrosanoat klasterlari nisbatan yaqin vaqtda tashkil etilgan bo'lsada, aytish mumkinki klasterlar mintaqaning saloyihatidan kelib chiqqan holda, uzoq yillar davomida to'plangan tajriba natijasida vujudga kelgandir. Ispaniya agrosanoat klasterlari ham, ayniqsa Kataloniya viloyati Yevropa mintaqasi iqtisodiyotida muhim rol o'ynab, mintaqada klasterlarida makkajo'xori, arpa, yem-xashak, meva-sabzavotlar, uzum va zaytun kabi qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqariladi va qayta ishlanadi. Shuningdek, ta'kidlash lozimki har ikki mamlakatda agrosanoat klasterlari mustaqil ravishda, xususiyl sektor vakillari tomonidan tashkil etilgan bo'lsada, ularda davlat va xususiyl sektor sherikchiligi yaxshi yo'lga qo'yilgan.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Доржиева Е.Ф. Формирование агропромышленных кластеров как условие инновационного развития региональных систем / Е.В.Доржиева // Известия ИГЭА. – 2011. – № 4(78). –С. 64-69.
2. Горетов И.Н. Финансовый механизм управления региональными птицеводческими кластерами: автореф. дис. ... докт.экон.наук: 08.00.05, 08.00.10. Горетов Игорь Николаевич. Йошкар-Ола, 2010. – 44 с.
3. Черненко А.А. Формирование зернового кластера как условие повышения эффективности региональной экономики. Дис. ... канд. экон. наук:08.00.05 / Черненко Александра Александровна. – Краснодар, 2014. – 194 с.
4. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990; Porter. M.E Clusters and the new economics of competition//Harvard Business Review. Nov/Dec, 1998. Vol.76, Issue 6. – P. 77-90; Ketels C. Clusters, Cluster Policy, and Swedish Competitiveness in the Global Economy. Expert Report no.30 to Sweden's Globalisation Council, 2009; Ketels C., Solvell O. Innovation Clusters in the 10 New Member States of the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2006; Sölvell Ö., Lindqvist G., Ketels C. The Cluster Initiative Greenbook. Stockholm: Ivory Tower, 2003; T.Altenburg, Lagnevik, M., Sjöholm, I., Lareke, A. and Östberg, J. (2003) The Dynamics of Innovation Clusters: A Study of the Food Industry, Edward Elgar; Hauknes, J. (2001): "Innovation Styles in Agro-food Production in Norway" in OECD Innovative Clusters: Drivers of National Innovation Systems, pp.157-178; Bertolini, P. and Giovannetti, E. (2003) "The Internationalisation of Agri-food Cluster: A Case Study" Paper presented for the Conference on Cluster, Industrial Districts and Firms: the Challenge of Globalization, Modena, Italy;
5. Molema Marijn, Segers Yves, Karel Erwin. Introduction: Agribusiness Clusters in Europe, 19th and 20th Centuries. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis/ The Low Countries Journal of Social and Economic History. – VOL. 13, NO. 4, 2016. –P.2
6. [https://www.statista.com/topics/4150/agriculture-industry-in-europe/# dossierSummary__chapter5](https://www.statista.com/topics/4150/agriculture-industry-in-europe/#dossierSummary__chapter5)
7. The Future of Food and Farming. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. – Brussels, 29.11.2017 https://eur-lex.europa.eu/legal_content/GA/TXT/?uri=CELEX-%3A52017_DC0713
8. European Agricultural Machinery Industry 2019 CEMA Priorities and key figures. Advancing agricultural machinery and solutions for sustainable farming/ Brussels, 2019. –P6-7 (15)

9. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Performance_of_the_agricultural_sector#Value_of_agricultural_output
10. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Performance_of_the_agricultural_sector#Value_of_agricultural_output
11. www.clusterobservatory.eu
12. Commission of the European Communities, The concept of clusters and cluster policies and their role for competitiveness and innovation: main statistical results and lessons learned. Commission staff working paper SEC (2008) no. 2637, 5
13. Сердобинцев Д.В., Матвеева О.В., Сорокина Л.В. МИРОВОЙ, ЕВРОПЕЙСКИЙ И РОССИЙСКИЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРНОЙ ПОЛИТИКИ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 9-8. – С. 1825-1830; URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=35149>
14. <https://danishfoodcluster.dk/our-reason-being/>
15. Справка по зарубежным сельскохозяйственным кластерам
16. OECD. Competitive regional clusters: national policy approaches. 2007. – P. 185.
17. Business France. FRANCEIS INNOVATIVE January 2015/ (www.sayoutofrance.com)
18. <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-networks/france-clusters>
19. <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/centre-val-de-loire>
20. <http://www.objectifvegetal.univ-angers.fr/en/about-us/budget.html>
21. <https://www.angers-developpement.com/un-acteur-majeur-du-vegetal-est-ne-vegepolys-valley/>
22. <https://www.vegepolys-valley.eu/en/our-members-and-territories/>
23. <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-organisations/vegepolys>
24. <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-organisations/agri-sud-ouest-innovation>
25. Liu, Ping & Koziol, Waldemar. (2011). The Experience of International Agricultural Clusters and Enlightens for China The Experience of International Agricultural Clusters and Enlightens for China. 10.13140/2.1.4268.2889.
26. Konstantynova, Anastasiia. (2017). Basque Country cluster policy: the road of 25 years. Regional Studies, Regional Science. 4. 109-116. 10.1080/21681376.2017.1322528.
27. https://www.diariodenavarra.es/noticias/negocios/dn_management/opinion_management/2017/04/20/clusters_donde_unen_competencia_cooperacion_527653_2545.html (James Wilson, Clústeres: donde se unen la competencia y la cooperación).
28. Sloniec Jolanta, Sáez Zaragoza Patrocinio, Lajara Marco Bartolome. Clusters into Poland and Spain: comparative case study of two clusters from the agricultural industry // Экономика: реалии времени. 2016. №2 (24). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/clusters-into-poland-and-spain-comparative-case-study-of-two-clusters-from-the-agricultural-industry>
29. Ramon-Muñoz, Ramon. (2016). The growth of an agribusiness cluster in Catalonia: Evidence from the olive oil industry. 13. 41-66. 10.5117/TSEG2016.4.MUNO.
30. https://www.clusters.cat/La_Xarxa_de_Clusters_catalans
31. <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-networks/catalonias-cluster-network>
32. <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-organisations/femac>

ISSN 2181-9491
Doi Journal 10.26739/2181-9491

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР
1 СОН, 4 ЖИЛД

ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ
НОМЕР 1, ВЫПУСК 4

INNOVATIONS IN ECONOMY
VOLUME 4, ISSUE 1

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000